

Till Utredningen om näringslivets
försörjningsberedskap N2022:08
Epost: kn.utredning.om.
naringsslivets.forsorjningsberedskap
@regeringskansliet.se

Svar från Maskinentreprenörerna på frågor till aktörer inom bygg- och anläggning, Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap N2022:08

Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap N 2022:08 har utbett sig om synpunkter och svar på frågor som rör en modern och effektiv byggnads- och reparationsberedskap (BRB). Bransch- och arbetsgivarorganisationen Maskinentreprenörerna (ME) lämnar härmed svar till utredningen. Den första delen av dokumentet är en summering av sakförhållanden och synpunkter som Maskinentreprenörerna vill framföra och bedömer vara till nytta för utredningen. Den andra delen av dokumentet utgör svar i nummerordning på de av utredningen ställda frågorna.

1. Synpunkter avseende hur en modern och effektiv BRB bör utformas

Utredningen N 2022:8 har uppdraget att utreda och lämna förslag till hur ska en modern och effektiv BRB ska *fungera, organiseras och finansieras*, samt bedöma vilken statlig aktör som bäst lämpar sig som huvudman för uppgiften.

Maskinentreprenörerna vill gärna lyfta fram nedanstående aspekter kring funktion, organisering och finansiering av en återupprättad BRB.

1.1. Sammanfattning

Maskinentreprenörerna (ME) välkomnar utredningens arbete och understryker vikten av att en modern och effektiv BRB byggs upp. I händelse av krig i Sverige bedöms efterfrågan på entreprenadtjänster (tunga anläggningsmaskiner och personal som kan operera dem) stiga radikalt. Fyra femtedelar av Sveriges kapacitet vad gäller tunga anläggningsmaskiner och personal som kan operera dem, finns bland ME:s 4200 medlemsföretag.

Marknaden för bygg- och anläggningssektorn har förändrats sedan den gamla BRB lades ner 2007. Entreprenadbranschen har tydligt skiljt ut sig som en bransch med delvis egna förutsättningar gentemot byggbranschen. Ett avgörande skäl till detta är de stora kapitalkostnader som tunga anläggningsmaskiner representerar. Det räcker därför sannolikt inte att lägga beredskapsuppdrag på de (fem) stora aktörerna inom bygg- och anläggningssektorn, utan en modern BRB behöver ha en mer komplex leverantörskedja.

Vad gäller finansiering av BRB bör man sträva efter att det ska vara kostnadsneutralt för BRB-företag att upprätthålla beredskap. Ersättning bör utgå exempelvis för att hålla maskiner/materiellager, att delta i BRB-övningar, samt i händelse av aktivering av BRB.

Upprätthållandet av infrastrukturen är en civilmilitär uppgift som kräver samverkan mellan civila och militära aktörer. ME betonar också att personer som arbetar inom BRB kan behöva militärt beskydd alternativt ges grundläggande soldatutbildning, eftersom civil infrastruktur är ett prioriterat mål i krig.

Vad gäller organisering av BRB så vill ME understryka att praktisk initiativförmåga, lokala här och nu-lösningar, innovation och mod att agera på bristfälligt faktaunderlag kommer vara avgörande för Sveriges framgång. En ny BRB-organisation bör designas utifrån vetskapen om detta, dvs att man bygger en organisation som premierar att lägga fokus på slutresultatet snarare än kontroll av medlen för att uppnå resultatet, och att man delegerar beslutsmandat så långt fram som möjligt.

Anläggningsbranschens personalförsörjning är till största delen inhemsk (dvs allmän tjänsteplikt i Sverige är applicerbar). Detta skiljer sig från byggbranschen där andelen utländsk arbetskraft är mycket högre.

Det kommer sannolikt bli konkurrens om yrkeskompetensen från entreprenadbranschen. Fler personer kommer att behöva yrkesväxla och snabbutbildas för arbete i branschen i händelse av beredskapshöjning/krig. Inom ramen för den allmänna tjänsteplikten finns bedömt fyra kategorier där maskinförar- anläggar- och entreprenadkompetens efterfrågas:

- som värnpliktiga,
- som civilpliktiga,
- som krigsplacerade i BRB-företag/K-företag, och
- som "helt civila företag" som svar på nya marknadsbehov till följd av krigssituationen.

Men även anläggningsmaskinerna kommer att vara efterfrågade! Tillgången till anläggningsmaskinerna är kritisk, och man skulle kunna skissa på tre nivåer av behov som samhället har av "gula maskiner" – tunga anläggningsmaskiner – i händelse av krig:

- den gula maskinen blir grön – anläggningsmaskinen krigsplaceras av Försvarsmakten
- den gula maskinen blir gul/blå – behövs för Sveriges räkning hos BRB-entreprenörer/k-företag.
- den gula maskinen fortsätter vara gul – nya civila marknader uppstår sannolikt till följd av krigssituationen, tex i form av specialistkompetens för att bygga skyddsrum, förstärka skydd kring samhällskritisk infrastruktur, hantering av rasmassor, minröjning och oexploderad ammunition.

1.2. Anläggningsmaskiner – vad är det och var finns de?

Naturvårdsverket har gjort en definition av vad som betraktas som "maskiner"; det är enkelt uttryckt alla typer av utrustning som drivs med motor, dvs allt från motorsågar och gräsklippare till fartyg och grävmaskiner. Man uppskattar att det finns ca 300 000 maskiner i Sverige.

När vi talar om tyngre maskiner i bygg- och anläggningssektorn benämner vi dem *anläggningsmaskiner*. En anläggningsmaskin har en vikt på ca 2 ton vikt och uppåt, och körs av en förare. Anläggningsmaskiner är således de stora (oftast gula) och tunga maskiner som används när man schaktar och anlägger infrastruktur, flyttar jordmassor, bygger husgrunder, lastar ut malm ur gruvor och andra storskaliga projekt. ME:s beräkningar tyder på att det finns drygt 30 000 aktiva anläggningsmaskiner idag. Det är en uppskattad siffra baserad på

försäljningsstatistik i Sverige, då det inte finns något maskinregister likt Transportstyrelsens fordonsregister.

Anläggningsmaskiner i Sverige är i stor utsträckning ägda av företagare inom entreprenadbranschen, även om modeller för företagsleasing också blir vanligare.

80 % av Sveriges kapacitet vad gäller tunga anläggningsmaskiner och personal som kan operera dem, finns bland ME:s 4200 medlemsföretag, där huvuddelen är små och medelstora företag (sk SME-företag eller SMF).

Lättare maskinerresurser finns ofta hos uthyrningsbolag, tex Cramo, Ramirent och Renta (vilket också exemplifierades under hearingen).

1.3. Beakta värdekedjan vid organisering av BRB

När den gamla BRB:n lades ner 2007 såg marknaden för bygg- och anläggning annorlunda ut jämfört med idag. En avgörande skillnad är att 2007 fanns Sveriges tunga maskinresurser i stor utsträckning samlade inom landets större byggföretag, man hanterade både bygg och entreprenad inom samma leverantörsled. Det var därför naturligt att knyta fyra stora huvudentreprenörer till BRB:n, som i sin tur tecknade avtal med underleverantörer.

Marknaden idag ser helt annorlunda ut. Entreprenadbranschen har tydligt skiljt ut sig som en bransch med delvis egna förutsättningar gentemot byggbranschen. Ett avgörande skäl till detta är de stora kapitalkostnader som tunga anläggningsmaskiner representerar. Det krävs en hög grad av optimering och effektiv användning för att maskinerna inte ska stå stilla med utebliven inkomst. Detta skiljer sig från byggbranschen där mer fokus ligger på mänskligt arbete och där maskiner inte spelar en lika central roll. Inom anläggningsbranschen är projektplanering, logistik och maskinhantering avgörande för att minimera kostnader och maximera effektiviteten, vilket leder till en annan form av arbetsorganisation jämfört med byggbranschen.

80 % av Sveriges kapacitet vad det gäller tunga anläggningsmaskiner och personal som kan operera dem finns bland ME:s 4200 medlemsföretag, där huvuddelen är små och medelstora företag (sk SME-företag eller SMF).

Entreprenadföretag agerar i stor utsträckning underleverantörer i värdekedjan, även om en del också tar egna uppdrag som huvudentreprenörer. Byggsektorn har idag låg produktivitet och bristande konkurrens med ett fåtal stora aktörer på marknaden. Forskning stödjer att det skapas ett ökat värde för samhället (ökad produktivitet, ekonomisk effektivitet och ökad konkurrens) genom att stora beställare såsom Trafikverket och landets kommuner bryter ner upphandlingar i mindre delar, och därmed möjliggör för mindre företag att lägga anbud.

Det räcker sannolikt inte att lägga beredskapsuppdrag på de (fem) stora aktörerna inom bygg- och anläggningssektorn, utan en modern BRB behöver ha en mer komplex leverantörskedja.

1.4. Finansiering: Att upprätthålla beredskap behöver vara kostnadsneutralt för företagen

Man bör sträva efter att det ska vara kostnadsneutralt för företag organiserade inom BRB att upprätthålla beredskap. Annars skapas en ojämlig fredstida marknadssituation.

Ersättning bör utgå för exempelvis för att hålla maskiner/materiellager i fredstid och för att delta i BRB-övningar med personalen, samt i händelse av aktivering av BRB (beredskapshöjning/krig).

1.5. BRB är en civilmilitär uppgift

Det är intressant att titta på hur man i Ukraina idag har valt att organisera sin motsvarighet till nationell bygg- och reparationsberedskap för landets transportinfrastruktur, genom myndigheten State Special Transport Services (SSTS, eller DSST på ukrainska) som är underställd Ministry of Defence. Det är en militär specialenhet med ansvar för att säkerställa egna truppers fria rörlighet i landet, men också att skydda det nationella transportsystemet under fredstid och i händelse av kris, naturkatastrofer etc. SSTS har uppgift att försvara, reparera och återuppbygga infrastruktur och består av såväl militär som civil personal¹. Minröjning och röjning av oexploderad ammunition hanteras också genom upphandling och tilldelning av uppgifter till civila kontraktörer.

Maskinentreprenörernas reflektion är att det är intressant, men kanske inte så överraskande, att man valt att definiera dessa uppgifter som militära snarare än tillhöriga den civila delen av totalförsvaret (före 2004 tillhörde SSTS enligt uppgift Ministry of Transport and Communications). Uppgiften att upprätthålla infrastrukturen är civil-militär till sin karaktär, och förutsätter förmåga att samverka och ”översätta språket” mellan civila och militära aktörer. Sven-Erik Delsenius (tidigare chef BRB Gotland, BRB Norra Sverige och siste chef VVK) lyfte även specifikt fram detta vid hearingen som inledde N 2022:8-utredningens arbete med BRB-frågan: ”uppgiften var, är och kommer inte överskådlig tid att vara civilmilitär till sin karaktär”.

1.6. Förstörd infrastruktur är ett prioriterat mål i krig – BRB-personal kan behöva skydd

Civil infrastruktur (transport-, energi-, VA-infrastruktur) är ett prioriterat militärt mål för en motståndare i krig. Det ligger i motståndarens intresse att försvåra och förhindra transporter inom Sverige. Dels för att skapa problem för de svenska och allierade militära truppflyttningar, dels för att försvåra för Sverige att få fram förnödenheter, sjukvårdstransporter, logistikflöden, reservdelar och andra varor som behövs för att det civila samhället ska fungera. Det skapar också otrygghet och rädsla hos landets befolkning om man vet att det inte går att röra sig fritt, ha tillgång till el och rent vatten, att olika delar av landet blir isolerade och att det är svårt att få fram varor, reservdelar och förnödenheter. Otrygghet

¹<https://ssts.team/en/> samt https://en.wikipedia.org/wiki/State_Transport_Special_Service

och rädsla hos befolkningen är också något som en motståndare eftersträvar. All samhällsviktig verksamhet men även Försvarsmakten är beroende av fungerande infrastruktur.

Infrastrukturen måste försvaras och det måste finnas hög beredskap att reparera, laga och återställa sådant som blivit förstört. De som arbetar med att skydda, upprätthålla, reparera och återställa funktionalitet inom ramen för en BRB har därmed en utsatt position.

Helt civila personer (icke-kombattanter) som arbetar inom en BRB behöver militärt beskydd – alternativt behöver alla inom BRB:n ges en grundläggande soldatutbildning. Värt att beakta är att personer som bär uniform och vapen klassas om kombattanter, dvs personer som enligt internationell humanitär rätt är behöriga att använda våld i situationer av väpnad konflikt. Omvänt utgör de legitima militära mål i tider av väpnad konflikt.

Civilsamhället kommer vara ett primärt mål för kriget. Städer/samhällen kommer behöva vara beredda att hantera OXA (oexploderas ammunition), substridsdelar (klusterammunition), och sabotage. Det behövs därför en civil EOD-beredskap (Explosives Ordnance Disposal). Ukraina är idag världens mest minerade land och över 30 procent av landets territorium bedöms vara minerat. Förekomsten av minor gör jordbruksmark obrukbar och hotar Ukrainas livsmedelsförsörjning. Minor riskerar också livshotande skador för befolkningen långt efter krigets slut. Minröjning och röjning av oexploderad ammunition på tex jordbruksmark hanteras i Ukraina genom centrala upphandlingar där man fördelar uppdrag till civila entreprenörer med specialistkompetens.

Det är rimligt att anta att i händelse av krig i Sverige så skulle ett behov av en sådan marknad uppstå även här. Vem eller vilka som skulle kunna ta sig an en sådan uppgift är i dagens läge oklart.

1.7. De enkla och de lokala lösningarna kommer sannolikt fungera bäst

Det finns initiativkraft, innovations- och utvecklingskraft inom näringslivet och den kommer Sverige att behöva i händelse av höjd beredskap eller krig. Svenskar är vana vid att lösa problem organisatoriskt, vi väntar oss att myndigheterna ska skapa strukturer och fördela ut hjälp och stöd till medborgarna, som köar i god ordning och tar emot. Det är givetvis av oerhört stor vikt att Sverige nu i arbetet med beredskapsuppbyggnad drar upp nya riktlinjer, strukturer och system. Men det finns en känd militär devis som lyder ”ingen plan överlever den första kontakten med fienden” (Helmuth von Moltke). Det är rimligt att anta att detta även gäller det civila samhällets första kontakt med krigstida förhållanden. I krig kommer det oväntade att vara regel.

Vi ska och måste göra scenarioplanering, ta fram om-fall och utarbeta en mängd planer för hur olika delar av Sverige ska fungera i händelse av angrepp mot landet. Och – vi måste vara beredda på att verkligheten inte stämmer med det nogsamt planerade om-fallet, utan att den ser helt annan ut. Då handlar det om att tillvarata möjligheter, anpassa oss och hitta andra vägar framåt.

Praktisk initiativförmåga, lokala här och nu-lösningar, innovation och mod att agera på bristfälligt faktaunderlag kommer vara avgörande för Sveriges framgång.

En ny BRB-organisation bör designas utifrån vetskapen om detta, dvs att man bygger en organisation som premierar att lägga fokus på slutresultatet snarare än kontroll av medlen för att uppnå resultatet, och att man delegerar beslutsmandat så långt fram som möjligt.

Den myndighet som blir huvudman för BRB:n behöver ha, eller våga tillåta, en kultur där fokus ligger på effekt och agerande, och där man delegerar beslutsmandat så långt fram som möjligt. Fredstida myndigheter tenderar att ha fokus på byråkrati, organisation, uppföljning, kontroll och centraliserat beslutsmandat – vilket riskerar att inverka negativt när det gäller att skapa förutsättningar för en BRB som ska fungera i händelse av krig.

Man kan tänka sig flera olika lösningar för vilken myndighet som är bäst lämpad och bör pekas ut som sektorsansvarig. ME noterar att det nu liggande förslaget om Boverket innebär ett annat vägval och inriktning jämfört med hur den gamla BRB:s sektorsansvar såg ut.

1.8. Hur bör entreprenadbranschen krigsorganiseras inom ramen för BRB?

Förmågan att reparera och återställa förstörd infrastruktur och byggnader är samhällskritisk. Personal, maskiner, material, reservdelar och drivmedel måste säkerställas. Med en parallell till kriget i Ukraina så ser vi att en hög och god reparationsförmåga spelar stor roll för moralen och motståndskraften hos befolkningen; detta beskrivs som en mycket viktig faktor i Ukraina idag. Som en jämförelse kan nämnas Rysslands agerande på ockuperad mark, där allt man enligt uppgift gör är att byta till ryska vägs skyltar.

I händelse av krig i Sverige bedöms efterfrågan på entreprenadtjänster (tung a anläggningsmaskiner och personal som kan operera dem) stiga radikalt. Man kan tänka sig att en organisering av människor och maskiner skulle kunna se ut ungefär som nedan.

I grunden gäller allmän tjänsteplikt (dvs alla som bor i Sverige och är mellan 16-70 år kan beordras fullgöra tjänsteplikt för landet i händelse av extraordinär situationer, fredstida kris och krig). Anläggningsbranschens personalförsörjning är till största delen inhemsk (dvs allmän tjänsteplikt i Sverige är applicerbar). Detta skiljer sig från byggbranschen där andelen utländsk arbetskraft är mycket högre.

Det kommer sannolikt bli konkurrens om yrkeskompetensen från entreprenadbranschen. Inom ramen för tjänsteplikten finns bedömt fyra kategorier där maskinförar- anläggar- och entreprenadkompetens efterfrågas. Även anläggningsmaskinerna kommer att vara efterfrågade:

a. Som värnpliktiga

Personer med yrkeskompetens från entreprenadbranschen kommer vara efterfrågade inom det militära försvaret, ffa ingenjörstrupperna som har till uppgift är att förändra terräng och infrastruktur till egna förbands fördel, eller till motståndarens nackdel. Det kallas inom Försvarsmakten för fältarbeten.

Då branschens yrkesarbetare består till stor del av yngre män (och kvinnor, men tyvärr endast till mindre del) med vana att arbeta fysiskt kan man anta att Försvarsmakten även skulle vilja ta ut en del av personalen till andra befattningar, tex skyttesoldater.

b. Som civilpliktiga

I händelse av beredskapshöjning/krig aktiveras bland annat lagutrymme för en förstärkt och utvidgad statlig och kommunal räddningstjänst under höjd beredskap, RUHB (i enlighet med

lagen om totalförsvaret och höjd beredskap samt lagen om skydd mot olyckor). Deras uppdrag inkluderar allt från traditionella räddningsinsatser som brandbekämpning och evakuering, till hantering av farliga ämnen, samarbete med Försvarmakten, röjning av rasmassor, desarmering av minor. Krigsplacering av civilpliktiga för att personalförsörja räddningstjänst under höjd beredskap har återupptagits.

Räddningstjänsten ansvarar främst för akuta insatser och omedelbara åtgärder för att skydda liv, egendom och miljö, men när dessa uppgifter är utförda, överlämnas ansvaret till andra myndigheter eller organisationer för fortsatt hantering. Kommunerna kommer sannolikt ha ett ökat behov av maskinresurser för att ta vid där räddningstjänsten upphör, tex röjning och återuppbyggnad, återställning av samhällsfunktioner, och byggnation av skyddsrum.

Det finns anledning att anta att personer med yrkeskompetens från entreprenadbranschen (operera tunga maskiner, kranar etc) kommer att efterfrågas som civilpliktiga i räddningstjänst men eventuellt även inom ramen för andra kommunala uppgifter.

c. Som BRB-entreprenör och k-företag

Inom ramen för BRB:n upprättas strukturer med huvudentreprenörer och k-företag. För att personalförsörja BRB:n behöver de anställda i sådana företag krigsplaceras på sina vanliga jobb. Det kan ställa krav på hur man rekryterar och anställer i företagen, ev kan säkerhetsprövning behövas av personal. Anställningsavtalen för dessa företag behöver skrivas om. Eventuellt behöver även kollektivavtalen utvecklas för att omhänderta krav i händelse av krigsorganisering. Olika villkor kommer att gälla beroende på om personalen inom BRB placeras med kombattantstatus eller som icke-kombattanter.

Det kommunala områdesansvaret är som tidigare nämnts mycket brett, och kommunerna kommer behöva upprätta beredskapsavtal med lokala företag till stöd för kommunens uppgifter i händelse av krig. Ska detta ske inom ramen för eller vid sidan av BRB-strukturen?

d. Nya marknadsbehov till följd av krigssituationen

Det finns anledning att anta att en delvis ny marknad skulle öppnas vad gäller behovet av maskinentreprenadtjänster, dels behov som uppstår inom ramen för kommunernas områdesansvar, dels nationella behov. Det vill säga, det finns sannolikt ett växande behov av civila entreprenadföretag som kontrakteras för olika uppdrag till följd av krigssituationen, tex förstärkning och förändring av terräng kring viktig infrastruktur, byggnation av skyddsrum, röjning av rasmassor, och ev minröjning.

Då man kan anta att efterfrågan på personer med yrkeskompetens från entreprenadbranschen (operera tunga maskiner, kranar etc) ökar, bör man också planera för att accelerera/skapa snabbutbildningsspår för yrkesväxlare till maskinförare/anläggare.

e. Krigsplacering av anläggningsmaskiner

Tillgången till anläggningsmaskinerna är kritisk, och man skulle kunna skissa på tre nivåer av behov som samhället har av "gula maskiner", anläggningsmaskiner, i händelse av krig.

Den gula maskinen blir grön – anläggningsmaskinen krigsplaceras av Försvarmakten som kan besluta att ett fordon behövs (enligt förordningen 1992:391 om uttagning av egendom för

totalförsvarets behov). Vid förfogande med äganderätt övergår fordonet till staten. Ersättning utbetalas till den tidigare ägaren efter att egendom tagits i anspråk, med ägande eller nyttjanderätt.

Den gula maskinen blir gul/blå – de behövs för Sveriges räkning hos BRB-entreprenörer/k-företag. Maskinerna en förutsättning för upprätthållandet av beredskapen.

Den gula maskinen fortsätter vara gul – behov av nya civila marknader uppstår, tex i form av specialistkompetens för att bygga skyddsrum, förstärka skydd kring samhällskritisk infrastruktur, hantering av rasmassor, minröjning och oexploderad ammunition.

2. Svar på frågor till aktörer

Fråga 1 – Beskriv ditt företags verksamhet och (om möjligt) vilken branschorganisation du tillhör?

Maskinentreprenörerna (ME) är bransch- och arbetsgivarorganisationen för Sveriges maskinentreprenörer. Vi företräder och stödjer företagare med anläggningsmaskiner och arbetar för branschens utveckling.

Maskinentreprenörerna företräder drygt 4 200 medlemmar med 22 000 anställda och 25 000 anläggningsmaskiner. Våra medlemmar lägger grunden för Sverige, och står för huvuddelen av den totala svenska kapaciteten vad gäller anläggningsmaskiner.

Maskinentreprenörernas medlemsföretag kommer ha mycket viktiga uppdrag i totalförsvaret, tex inom en återtrogen bygg- och reparationsberedskap. 80 % av Sveriges kapacitet vad det gäller tunga anläggningsmaskiner och personal som kan operera dem finns bland ME:s medlemsföretag. Det räcker alltså inte att lägga beredskapsuppdrag på (de fem) stora aktörerna inom bygg- och anläggningssektorn.

Fråga 2 – Beskriv om ditt företags verksamhet tillhör eller kan sägas tillhöra en redan befintlig beredskapssektor, exempelvis Transporter, Energiförsörjning mfl.

Huvuddelen av entreprenadbranschens företagare är organiserade i bransch- och arbetsgivarorganisationen Maskinentreprenörerna (ME), som i sin tur är en del av Svenskt Näringsliv. Maskinentreprenörerna (ME) ingår inom ramen för Svenskt Näringsliv i *bygg- och anläggningssektorn*.

MSB har tillsammans med andra aktörer i oktober 2023 identifierat och listat 56 *viktiga samhällsfunktioner*, dvs funktioner som är nödvändig för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. *Bygg och anläggning* är en av dessa identifierade viktiga samhällsfunktioner, listad som **utan** huvudsaklig hemvist i en beredskapssektor².

Fråga 3 – Om ditt företag inte tillhör en redan befintlig beredskapssektor: för ditt företag ändå dialog eller på annat sätt har kontakt med någon beredskapsmyndighet

² [MSB Publikationsnummer: MSB1844 – reviderad oktober 2023](#)

som finns inom befintlig beredskapsstruktur om frågor som rör beredskap och/eller totalförsvaret? På vilket sätt/av vilken anledning?

Nej, sådana systematiska kontakter finns inte idag. Enskilda medlemsföretag har börjat få frågor av lokala/regionala aktörer med beredskapsansvar om att uppge hur företagets maskinresurser ser ut och som skulle kunna användas i händelse av kris eller beredskapshöjning. Det finns exempel där företagare har blivit kontaktade av flera aktörer, gällande samma maskinresurser. Här behöver man skapa struktur så att ett företags resurser inte dubbeltecknas av flera aktörer med beredskapsansvar.

Fråga 4 – Har ditt företag inlett arbete på beredskapsområdet? Ge gärna en kort beskrivning av detta arbete.

ME:s arbete med beredskapsområdet inleddes 2023-24, då vi i kommunikationen med medlemsföretagen lyfte upp, problematiserade och diskuterade frågor om entreprenadbranschens roll stöd till samhället i händelse av kris och extraordinär påverkan på samhället (och ytterst i händelse av krig). Då, för ett år sedan stod ”höjd beredskap och krig” inom parentes. Nu har samtalsklimatet utvecklats och vi talar istället om entreprenadföretagens roll i totalförsvaret.

Våra medlemsföretag efterfrågar konkret kunskap, tex kring krigsplacering av personal och maskiner, och hur resurser ska organiseras. Det finns anledning att anta att personal från medlemsföretagen i stor utsträckning kommer att tas ut till värnplikt/civilplikt i händelse av krig – hur undviker man dubbelplanering av resurser?

Fråga 5 – Beskriv på vilket sätt ditt företag skulle kunna bidra till Sveriges byggnads- och reparationsberedskap?

ME bidrar gärna i arbetet med utformning av den återupprättade BRB:n, som expert och som sammanhållande representant för företagarna inom entreprenadbranschen. Om utredningen önskar stöd av ME utöver detta remissvar står vi till utredningens förfogande.

Fråga 6 – vilka förutsättningar anser du generellt behöver finnas på plats för att ditt företag ska bidra till byggnads- och reparationsberedskapen?

Se punkt 1. *Synpunkter avs hur en modern BRB bör utformas* (sid 1).

Fråga 7 – Beskriv var i kedjan av ett byggnads- och reparationsberedskapsprojekt som ditt företag skulle befinna sig.

Entreprenadföretag agerar i stor utsträckning underleverantörer i värdekedjan, även om en del också tar egna uppdrag som huvudentreprenör. Se även punkten 1.3 Beakta värdekedjan vid organisering av BRB.

Fråga 8 – Har ditt företag ingått avtal om att hålla beredskap för leverans av varor eller tjänster som rör bygg- och anläggning med kommun, region, länsstyrelse, beredskapsmyndighet eller annan myndighet? Ge en kort beskrivning.

Nej sådana systematiska kontakter finns inte idag. Enskilda medlemsföretag har börjat få frågor av lokala/regionala aktörer med beredskapsansvar om att uppge hur företagets maskinresurser ser ut och som skulle kunna användas i händelse av kris eller beredskapshöjning. Det finns exempel där företagare har blivit kontaktade av flera aktörer, gällande samma maskinresurser. Här behöver man skapa struktur så att ett företags resurser inte dubbeltecknas av flera aktörer med beredskapsansvar.

Fråga 9 – Om du svarat jakande på ovanstående fråga:

- a. fungerar samverkan väl med den offentliga aktören eller finns det förbättringspotential? Ge en kort beskrivning.
- b. ingicks avtalet enligt upphandlingsreglerna eller på annat sätt? Ge en kort beskrivning.
- c. Ställs särskilda krav i en eventuell upphandling vad gäller anlåtande av underleverantörer? Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 10 – Är du underleverantör, dvs levererar ditt företag varor eller tjänster till ett annat företag som har ingått avtal om att hålla beredskap för leverans av varor eller tjänster eller byggmaterial som rör bygg- och anläggning med kommun, region, länsstyrelse, beredskapsmyndighet eller annan statlig myndighet? Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 11 – Har ditt företag ingått avtal om att hålla beredskap för leverans av varor och tjänster som rör bygg- och anläggning eller byggmaterial med ett flertal offentliga aktörer

- a. inom samma län och/eller region, eller
- b. i olika kommuner, län och/eller regioner?

Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 12 – Är du underleverantör, dvs levererar ditt företag material, varor eller tjänster till ett annat företag som har ingått avtal om att hålla beredskap för leverans av varor eller tjänster som rör bygg- och anläggning eller byggmaterial med ett flertal offentliga aktörer

- a. inom samma län och/eller region, eller
- b. i olika kommuner, län och/eller regioner?

Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 13 – Om du har svarat jakande på fråga 11 och/eller 12: Har samverkan (som rör leverans av varor eller tjänster) med flera offentliga aktörer fungerat bra eller har det inneburit negativa effekter för ditt företags verksamhet? På vilket sätt? Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 14 – Om du svarat att samverkan med flera offentliga aktörer haft negativa effekter för din verksamhet: ser du att samverkan kan förbättras och göras mer effektiv (både mellan ditt företag och offentliga aktörer samt de offentliga aktörerna emellan)? Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 15 – Samverkar ditt företag på annat sätt (än som avser leverans av varor och tjänster) eller för dialog med kommun, region, länsstyrelse, beredskapsmyndighet eller annan statlig myndighet om frågor som rör beredskap inom bygg- och anläggning eller som rör byggmaterial?

--

Fråga 16 – Är ditt företag utlandsägt eller har investerare från andra länder med inflytande i ledningen i bolaget? Ge en kort beskrivning.

Anläggningsbranschens personalförsörjning är till största delen inhemsk (dvs allmän tjänsteplikt i Sverige är applicerbar). Detta skiljer sig från byggbranschen där andelen utländsk arbetskraft är mycket högre.

Fråga 17 – Om du svarat ja på ovanstående fråga - tror du att detta påverkar ditt företags vilja eller förmåga att engagera sig i byggnads- och reparationsberedskap inom svenskt totalförsvaret och försörjningsberedskap? Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 18 – Anlitar ditt företag utländska entreprenörer eller utländsk arbetskraft? Ge en kort beskrivning.

Det kan naturligtvis finnas sådana lösningar på marknaden, men i stor utsträckning är maskinentreprenörer underentreprenörer till större aktörer inom byggbranschen.

Fråga 19 – Känner du till om ditt företags underleverantörer anlitar utländska entreprenörer eller utländsk arbetskraft? Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 20 – Om Sveriges gränser skulle stängas eller tillgång till utländska entreprenörer eller utländsk personal på annat sätt försvåras (jfr Coronapandemin), tror du att ditt

företag ändå kommer att ha tillgång till den arbetskraft som företaget behöver för att leverera varan eller tjänsten till myndigheterna inom byggnads- och reparationsberedskap? Ge en kort beskrivning.

Se fråga 16.

Fråga 21 – Om Sveriges gränser skulle stängas, finns det risk för att det uppstår konkurrens om arbetskraft på ditt område? Ge en kort beskrivning.

Behovet av entreprenadtjänster skulle med stor sannolikhet öka i händelse av krig i Sverige. Detta är inte primärt kopplat till stängning av gränserna, utan snarare ”krigets krav”, med ökat behov av reparationer av kritisk infrastruktur, minröjning, räddning/röjning, skyddsförstärkning, fältarbeten samt att yrkesarbetare ur branschen tas ut till tjänstgöring med civilplikt/värnplikt inom andra områden (allt från brandmän till skyttesoldater).

Sverige skulle sannolikt behöva utbilda fler yrkesarbetare inom mark- och anläggning i händelse av höjd beredskap/krig (tex maskinförare, anläggare, mekaniker men även arbetsledare och projektchefer).

Fråga 22 – Om det är konkurrens om arbetskraft på ditt område eller om det finns nyckelpersoner med särskilt viktig kompetens, har ditt företag vidtagit åtgärder för att krigsplacera personal? Ge en kort beskrivning.

ME känner inte till att det skulle finnas någon befintlig krigsorganisering eller krigsplaceringar inom branschen. ME välkomnar det utredningsarbete som nu sker för att säkerställa Sveriges bygg- och reparationsberedskap.

Fråga 23 – Om Sveriges gränser skulle stängas, är det sannolikt att ditt företag ändå kommer att få tillgång de varor eller tjänster som krävs för att ditt företag i sin tur ska kunna leverera varor eller tjänster till myndigheterna inom byggnads- och reparationsberedskap? Ge en kort beskrivning.

Drivmedel, reservdelar och slitdelar till maskiner kan påverkas av att gränser stängs.

Ökad elektrifiering och digitalisering av maskinparken påverkar också förutsättningarna för avbrottsfri drift: det krävs spetskompetens kopplat till felkoder och hantering av maskinerna. Man lagar heller inte utan byter ut hela delar. Kontinuitetsdrift kan bli en utmaning i takt med den övergång till elektrifierade maskiner som samhället driver mot.

Elektrifieringen av tunga anläggningsmaskiner ligger dock fortfarande framför oss, en beräkning är att maskinparken kan vara utbytt mot 2050. Tvärtemot vad man kan tro när man ser mediaflödet, så finns det vad gäller tunga anläggningsmaskiner idag enbart prototyper och enstaka maskiner med el som drivmedel.

Av beredskapsskäl behöver Sverige bibehålla en maskinflotta med tunga anläggningsmaskiner som drivs av diesel/biodiesel. Lager för drivmedel behöver läggas upp, samt att en ökad inhemsk produktion av biodiesel behöver ske.

Fråga 24 – Om Sveriges gränser skulle stängas, finns det risk för att det uppstår konkurrens om varor eller tjänster på ditt område? Ge en kort beskrivning.

Se fråga 21.

Fråga 25 – Finns det företag inom andra branscher som du är beroende av för att kunna leverera din vara eller tjänst? Ge en kort beskrivning om exempelvis vilka branscher dessa företag verkar inom.

Drivmedelsförsörjning, däck och leverantörer av smörjolja och fett är exempel på sådana leverantörer. Reservdelsförsörjning, dels i form av maskinspecifika delar men även slitdelar såsom slitstål, skopstål och däck.

Fråga 26 – Inom vilka andra samhällsfunktioner (jfr MSB:s lista med viktiga samhällsfunktioner) befinner sig företag som du är beroende av och som behöver fungera för att du ska kunna leverera din vara eller tjänst? Ge en kort beskrivning.

- Energiförsörjning
- Transporter

Fråga 27 – Ser du att det finns några specifika tillstånd eller tillståndsprocesser som kan utgöra hinder för ditt företags bidrag till byggnads- och reparationsberedskapen under fredstida kris, höjd beredskap eller krig? Ge en kort beskrivning.

- Kommunala regler för mass-hantering kan behöva förenklas/anpassas till en situation där landet befinner sig höjd beredskap/ krig.
- Trafiktillstånd för förflyttning av maskiner: det är i fredstid en omfattande process, tex behöver man ha en långsiktig planering och framförhållning för att söka tillstånd för att förflytta tunga maskintrailrar på väg till en arbetsplats. Detta kommer att behöva förenklas i händelse av krig.

Fråga 28 – Ser du att det kommer att krävas ytterligare eller särskild utbildning eller kompetensutveckling för att ditt företag ska kunna leverera sin vara eller tjänst under fredstida kris, höjd beredskap eller krig? Ge en kort beskrivning.

- Räddning/röjning i rasmassor
- Ev röjning av minor och OXA (oexploderad ammunition)
- Grundläggande soldatutbildning, i den mån det krävs för personer som placeras i aktuella tjänster inom BRB

Fråga 29 – Ser du några särskilda situationer eller exempel där det krävs eller kommer att krävas investeringar för att möjliggöra ditt företags bidrag till en återupprättad byggnads- och reparationsberedskap och där investeringarna inte är eller kommer att vara kommersiellt försvarbara? Ge en kort beskrivning.

- Kostnader för att upprätthålla maskinresurser med kontinuitetsdrift som man kanske inte får kommersiell avsättning för 100% (kostnadsneutralitet för att upprätthålla beredskap)
- Extra lagerhållning av slitdelar, reservdelar, drivmedel (som man annars beställer enligt principen just in time)
- Grund- och repetitionsutbildning av personal för specialförmågor (jmf fråga 28)

Fråga 30 – Ser du att det kommer att krävas investeringar för att leverera varor och tjänster till offentliga aktörer under kris, höjd beredskap eller krig, exempelvis för ökat säkerhetsskydd eller säker tillgång till el eller vatten? Ge en kort beskrivning.

--

Fråga 31 – Hur ser du på finansiering av eventuella investeringar som behöver göras för att bidra med varor och tjänster till offentliga aktörer under kris, höjd beredskap eller krig? Har ditt företag exempelvis gjort en bedömning av vilka insatser/investeringar som kommer att utgöra en del av ditt företags affär och vilka som inte är kommersiellt försvarbara? Ge en beskrivning.

Även om affärsmodeller och upplägg kan variera så är det enkelt uttryckt tid man säljer i entreprenadbranschen – maskin- och persontimmar. Stillastående maskiner/icke-debiterbar tid blir en kostnad ffa kopplat till de höga kapitalkostnader man har för att äga/leasa maskinerna.

Det behöver finnas en finansieringsform för BRB:n där företaget blir ersatt för de person/maskintimmar man gör inom ramen för övning och skarp verksamhet för BRB. I den mån investeringar behöver ske specifikt för beredskapsuppdraget (tex utrustning, lagervaror eller tillbehör till maskiner och/eller nyanskaffning av maskiner) måste företaget få kostnadsersättning.

Fråga 32 – Finns det övriga synpunkter som du tycker är viktiga för vårt fortsatta utredningsarbete och för att vi ska kunna överlämna ett väl underbyggt förslag till regeringen om en modern och effektiv byggnads och reparationsberedskap? Ge en beskrivning.

Se punkt 1. Synpunkter avs hur en modern BRB bör utformas (sid 1).

Vid frågor kontakta

Veronica Sandström

ME – Maskinentreprenörerna Sverige AB

veronica.sandstrom@me.se

072-204 35 82